

OCENE IN POROČILA

Vilfanov zbornik : pravo – zgodovina – narod. Ur. Vincenc Rajšp, Ernst Bruckmüller, Ljubljana : Založba ZRC, 1999. 713 strani.¹

Predlog, da spregovorim na današnji predstavitvi zbornika, ki ga javnosti predstavljata SAZU in Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, sem sprejela predvsem kot svojo zavezanost temu, da spregovorim o človeku, ki mu je to delo posvečeno. Govoriti o knjigi sami bi mi bilo težko – saj je tu navzoča cela vrsta strokovnjakov-zgodovinarjev, ki so za to mnogo bolj kvalificirani kot bi bila jaz – in ki bodo to tudi storili.

Govoriti o osebnosti, ki ji je zbornik posvečen, govoriti torej o akademiku Sergiju Vilfanu prav tako ni lahko, vendar je to naloga, ki sem jo sprejela z veseljem, ker se mi je s tem ponudila priložnost, da se skromno oddolžim profesorju za njegov neprecenljivi prispevek k domači in tuji, narodni in pravni zgodovini, za njegov prispevek k delu SAZU, katere član je bil od leta 1978, in za njegov prispevek k delu pravne fakultete, kjer je prebil najdaljši čas svojega delovanja.

Hkrati je zame to tudi priložnost obuditi spomin na Vilfana kot ljubeznivega in širokega človeka in nadvse dragocenega sodelavca. Prof. Vilfan sicer ni bil moj profesor, vendar sem ga vedno dojemala kot takega – zato mi dovolite, da ga tako tudi naslavljam.

Ko sem pri pripravah za današnji prispevek prebirala nekatera gradiva o delu in življenju prof. Vilfana, zlasti izčrpani, strokovno natančni in človeško pretanjeni prispevek v zborniku, ki ga je prispeval prof. Janez Kranjc, sem bila vedno znova presenečena nad tem, kakšno ogromno delo je lahko opravil en sam človek. Kot bi morda rekel Churchill, »Koliko dela in kako malo časa!«

Naj mi bo dovoljeno prav na kratko predstaviti pogloblitve postaje v življenju prof. Vilfana in nekatere izmed njegovih raziskovalnih dosežkov!

Prof. Vilfana sta že rojstvo v narodnostno mešanem zakonu in v družini, ki je živela na različnih koncih avstroogrskega cesarstva, zaznamovala po eni strani svetovljansko, po drugi pa s tolerantnostjo. Bil je vseskozi odličen dijak ter študent in pravna zgodovina ga je zanimala vse od študentskih let dalje.

Toda po diplomi je svoje zanimanje močno razširil na narodno in občo zgodovino, kjer pa je vendar ves čas ostal navezan na pravno zgodovino – pravna etnologija, gospodarska zgodovina in v tem okviru agrarna zgodovina, zgodovina mer, zgodovina cen, urejanje in delovanje arhivov so vendarle vezani tudi na pravno urejanje in na pravne norme. Njegovo osrednje delo *Pravna zgodovina Slovencev* je delo, ki ga je prof. Vilfan, kot pravi Kranjc, bleščeče opravil v roku enega leta. Prevod te knjige v nemščino kaže, da so tudi nacionalne vede zanimive za tuje raziskovalne okolje.

Enako velja tudi za Vilfanovo kasnejše sodelovanje pri raziskovanju zgodovine mest v mednarodnih okvirih, zgodovine parlamentov; sodelovanje v mednarodnem pravno-zgodovinskem združenju *Société Jean Bodin*. Končno, a nikakor ne nazadnje je treba reči, da je v zbirki *Pravna obzorja* posthumno izšlo Vilfanovo najbolj dognano delo *Zgodovinska pravotvornost in Slovenci*.

V tem delu, ki ga je za izdajo pripravil prof. Janez Kranjc, je prof. Vilfan predstavil in razčlenil temeljne prvine pravotvornosti pri Slovencih in s tem zavrnil tezo o nesamostojnosti in hlapčevstvu Slovencev na tem področju.

Vilfanovega dela v tem kratkem prispevku ni mogoče predstaviti skorajda niti v orisu, saj njegova bibliografija presega štiristo enot.

Poudariti velja, da je bilo njegovo delo prav zaradi obsežnosti in dognanosti deležno znanstvenega priznanja, najsi je šlo za najvišje znanstveno-raziskovalne nagrade, za članstvo v tujih združenjih in predvsem tudi za članstvo v SAZU-ju.

Čeprav je bil prof. Vilfan predvsem visoko cenjen kot nadvse priznan znanstvenik in raziskovalec,

¹ Nagovor članice SAZU prof.dr. Alenke Šelih na tiskovni predstavitvi 11.6.1999 v Prešernovi dvorani SAZU.

ni mogoče spregledati njegovega dela kot pedagoga. Njegov učbenik pravne zgodovine je tudi danes zgled jasno napisanega pedagoškega dela, ki študentu odpira nove poglede, posreduje dragocene informacije in daje možnosti za ustvarjalen razmislek ter kritičen pristop do predmeta.

Zaradi dela, ki ga je profesor Vilfan opravil, mi je v posebno zadovoljstvo, da smem spregovoriti ob zborniku, ki mu ga SAZU in Zgodovinski inštitut posvečata. Ob tem ne morem mimo ugotovitve, da – mislim, da se ne motim – gre za prvi zbornik, ki je posvečen članu SAZU, ki je bil pravnik. Kolikor daleč nazaj mi sega spomin, vsaj velika večina drugih pravnikov, članov SAZU, ni imela te strokovno izjemne in človeško tople priložnosti. Morda je zato ta trenutek tudi primeren za razmislek o tem, da bi bilo prav posvetiti znanstveno-raziskovalnemu delu na pravnem področju v okviru ZRC SAZU večjo pozornost.

Teh nekaj misli o prof. Vilfanu ne bi mogla zaključiti, ne da bi se ga spomnila kot človeka, kolega in sodelavca. Prof. Vilfan je bil – potem ko ni želel prevzeti funkcije dekana – v letih, ko sem sama opravljala to delo, predsednik komisije za študijske zadeve. To je bil čas, ko so fakultete – bog-ve kolikič že – pisale svoje študijske programe in jih pošiljale pristojnim v odobritev. Priprava študijskega programa z vsemi posledicami, ki jih ima, je vedno nadvse občutljivo in zahtevno delo. Prof. Vilfan je bil pri tem premočrten, korekten, dojemljiv za pripombe kolegov, človek, ki je znal združevati in iskati ter najti sintezo. Bil je resnično idealen sodelavec.

In končno, najbrž ga noben izmed udeležencev ekskurzij, ki smo jih prirejali (zlasti tistih skupaj s pravno fakulteto v Gradcu) po različnih delih Slovenije, ne bo pozabil kot žive enciklopedije znanja o krajih, ljudeh in njihovih običajih in zgodovini. Ko je spregovoril o njih, so kozolci v Studorju nenadoma dobili povsem svojo barvo in svojo zgodovino, Sveti Janez in Sveti Duh v Bohinju sta bila polna zgodb o preteklosti, tudi pravno-zgodovinskih posebnosti in posledic. Bilo je, kot bi se ob vsakem od teh prostorov odprl nov prostor – starega in novega, preteklega in sedanjega; bilo je, kot bi ti prostori za en sam hip oživel v vsej svoji pestrosti in živosti.

To je zame najbolj oseben in najtoplejši spomin na človeka, ki mu je posvečeno delo, ki ga danes predstavljamo javnosti.

Alenka Šelih

Igor Grdina, *Od Brižinskih spomenikov do razsvetljenstva*. Maribor : Obzorja, 1999. 243 strani.

Slavist in zgodovinar Igor Grdina je kljub svoji mladosti ena najznačilnejših osebnosti slovenske humanistike. V čemerno znanstveno sfero je vnesel poleg dobrega poznavanja vprašanj, ki se jih loteva, svojevrsten temperament, ki mu poleg občudovalcev in pristašev ustvarja tudi številne tihe in glasne nasprotnike. Ne priznava avtoritet, pač pa zgolj kvaliteto. Prav nepriznavanje hierarhične ureditve, ki bolj spominja na red v starem kmečkem kurniku, kjer je natančno določeno na katerem mestu sme spati stara in kje mlada kokoš, vzbuja pri tistih, ki ga zgolj površno spremljajo, vprašanje, ali vseeno malo ne pretirava. Njegova delovna zagnanost ne izvira iz osebne ambicioznosti, ampak iz občutka odgovornosti. O svojem delu pravi: »... ni veliko, nekaj pa je le. Prihodnji bodo napravili več in bolje. Z manj napakami in globljim razumevanjem.« To je seveda povsem drugačen nazor od tistega, ki smo ga bili vajeni pri nekaterih, da pred njimi ni bilo nič in za njimi še dolgo ne bo enakega ali boljšega.

Knjiga *Od Brižinskih spomenikov do razsvetljenstva* je zbornik petih Grdinovih razprav: Starejša slovenska nabožna književnost, Začetki slovenske književnosti med protestantsko in katoliško reformacijo, Nekaj opazk o vlogi Primoža Trubarja v začetkih slovenskega knjižnega jezika, Hrenov odnos do protestantov, »Nacionalizacija« Slovencev in njen evropski kontekst. Kot vidimo je pou-darek knjige na razpravah o reformaciji, prva in zadnja razprava pa dajeta grobi časovni okvir.

Avtorjevo izhodišče glede našega starejšega slovstva izhaja iz prepričanja, »da številna dela, ki so v starejših zgodovinskih obdobjih na naših tleh nastala v latinščini in nemščini, v Primorju pa tudi italijanščini, spadajo v območje slovenske kulture.« Potemtakem je kulturna podoba našega srednjega